

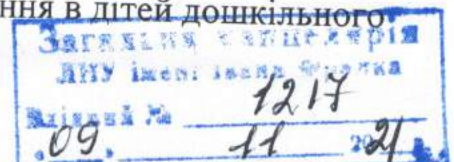
ВІДГУК
офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора
Вірної Жанни Петрівни
на дисертацію Дробіт Лілії Ришардівни
«Особливості мотивації учіння дітей з розладами аутистичного спектру»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 психологія

Вивчення рукопису дисертації Лілії Ришардівни Дробіт та ознайомлення з публікаціями здобувачки надає підстави виснувати, щодисертантка виконала роботу на належному науковому й методологічному рівні та досягнула поставлених перед собою цілей. Зроблений висновок підтверджується сумою основних критеріїв, за якими оцінюються такі наукові роботи.

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Дробіт Лілії Ришардівни «Особливості мотивації учіння дітей з розладами аутистичного спектру» стосується однієї з найактуальніших тем у сфері роботи з дітьми з порушеннями розвитку, і розглядає чимало важливих теоретичних та практичних аспектів.

Питання мотивації завжди було важливим предметом дослідження для науковців в психології, викликаючи інтерес закордонних дослідників (Р. Аткинсон, Г. Олпорт, А. Маслоу, Х. Хекхаузен, Ф. Герцберг, С. Мадді, Є. Ільїн, М. Саллівен, Е. Торндайк) та українських дослідників (Г. Костюк, С. Максименко, М. Боришевський, Ю. Гільбух, В. Семиченко, та ін.) в різний час. Мотивація учіння була предметом зацікавлення значно вужчого кола дослідників, а мотивація учіння в дітей з розладами аутистичного спектру не була достатньо вивчена і висвітлена як окреме явище.

У дисертації Лілії Ришардівни Дробіт висвітлюється питання мотивації учіння дітей з розладами аутистичного спектру в контексті покращення та реформування системи освіти в Україні. Авторкою запропонована модель мотивації учіння, відповідно до якої мотивація учіння залежить від розвитку різних сфер дитини, зокрема її фізичного, психологічного та соціального розвитку і зрілості. Способом формування мотивації учіння в дітей дошкільного

віку, згідно з позицією авторки, є розвиток навиків та умінь, які є складовими мотивації учіння.

Актуальність теми, мета, завдання, об'єкт і предмет, практичне значення дослідження та інші атрибути у вступній частині роботи обґрунтовані належним чином. Матеріали дисертації можуть бути використані в науковій, викладацькій та практичній роботі, в т. ч. при складанні індивідуальних програм розвитку дитини з аутизмом, при плануванні освітнього маршруту дітей з різними ступенями тяжкості аутизму, при плануванні курсів підвищення кваліфікації психологів, логопедів, педагогів, складанні навчальних планів та силабусів тощо.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки. Рецензована дисертація, актуальна за своєю тематикою, виконана в межах пріоритетного напрямку вітчизняної психологічної науки. Вона логічно за своєю назвою і змістом вписується у комплексну тему науково-дослідних робіт Львівського національного університету імені Івана Франка «Психолого-педагогічні засади корекційного навчання і реабілітації осіб з порушеннями розвитку та інтеграційні аспекти підготовки фахівців до роботи в системі спеціальної освіти та в умовах інклюзії» (номер державної реєстрації НДР 0117U001406).

Структура дисертації. Структура роботи логічна, побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, трьох розділів, поділених на одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури. Структура дисертації побудована методологічно правильно і корелює з метою та завданнями дослідження, які сформульовані здобувачкою. Дисертація пройшла належну апробацію на кафедрі спеціальної освіти та соціальної роботи Львівського національного університету імені Івана Франка, на низці міжнародних і Всеукраїнських наукових конференцій, 3-х публікаціях, із них одна стаття у зарубіжному фаховому виданні, дві статті – у фахових виданнях в Україні та п'ять публікацій, які додатково відображають результати дослідження, зокрема, у Львові та Києві. Пропоноване дослідження виконано в межах науково-дослідницьких тем кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи ЛНУ. Дисертантка чітко з'ясувала наукову новизну одержаних

результатів, зокрема вперше напрацьовано структурну модель розвитку мотивації учіння у дітей з аутизмом; сформоване цілісне змістове наповнення її компонентів мотивації учіння з точки зору вікового підходу, враховуючи специфіку перебігу розвитку дітей з розладами спектру аутизму; розроблено нові практично орієнтовані підходи до розвитку мотивації учіння у дітей з аутизмом; визначено психолого-педагогічні умови ефективного формування мотивації учіння у дошкільників з аутизмом.

Робота має чітку і логічну структуру, що відповідає поставленим завданням.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації здобувачкою, їхня достовірність, забезпечило творче використання при написанні роботи значної кількості наукових праць, написаних дослідниками даної тематики та суміжних до неї напрямків. Також наявне використання при роботі іншомовних літературних джерел. Достатній рівень обґрунтованості положень і висновків дисертації також забезпечується докладним опрацюванням дійсного стану роботи з дітьми з розладами аутистичного спектру в Україні на теперішній час, вивченням законодавчих та нормативних актів і сучасних напрямків і методів роботи у даній сфері.

Оцінка змісту дисертаційного дослідження. Зміст власних досліджень здобувачки достатньо повно викладено у трьох розділах дисертації і наведено в узагальненому вигляді у завершальних висновках.

У першому розділі «Теоретико-методологічні підходи до вивчення мотивації учіння дітей з аутизмом» зроблено аналіз стану наукової розробки порушеної проблеми. Визначено поняття учіння, так як учіння є важливою формою діяльності дітей різного віку, але у дітей дошкільного віку вона стає провідною. Важливо чітко встановити, що вкладається в поняття учіння. Якщо розглядати розвиток і навчання дитини від раннього до молодшого шкільного віку, то послідовно змінюється важливість процесів учіння, навічання і навчання. Чим молодша дитина, тим важливіше місце займає учіння як процес, який є

самодостатнім, багатовекторним і мультимодальним.

Також подано інтерпретацію даного явища в різних історичних та наукових середовищах, виокремлено значення учіння як явища і процесу для дітей дошкільного віку та дітей дошкільного віку з аутизмом зокрема. Виокремлено особливості мотивації учіння у дітей дошкільного віку з аутизмом, так як при аутизмі психологічні процеси, на основі яких формується мотивація учіння та по іншому відбувається сам процес учіння, що і добре розкрито в дисертаційній роботі.

У другому розділі «Експериментальне дослідження особливостей мотивації учіння у дітей з аутизмом» описано дослідження мотивації учіння в дітей дошкільного віку і виокремлення її відмінних рис у дітей з розладами аутистичного спектру.

Дисертантка використала сучасний і практичний інструментарій дослідження, що дозволяє оцінити рівень розвитку окремих сфер психіки дитини, виявити особливості такого розвитку у групі дітей з дошкільного віку з розладами аутистичного спектру, визначити розвиток мотивації учіння у досліджуваних групах дітей

Звертає увагу чітко і логічно організована процедура і послідовність дослідження. було проведене констатувальний експеримент. Метою констатуючого етапу дослідження було з'ясування психологічних особливостей мотивації учіння дошкільників з аутизмом, що передбачало аналіз окремих складових мотивації учіння та встановлення умов, які забезпечують успішність її функціонування.

Для досягнення поставленої мети було поставлено такі завдання:

Дослідити особливості розвитку мотивації учіння у дітей дошкільного віку з аутизмом порівняно із нейротиповими однолітками, зокрема з'ясувати: а) особливості сенсомоторного компоненту; б) особливості когнітивного компоненту; в) особливості емоційного компоненту; г) особливості поведінкового компоненту; д) особливості мотиваційного компоненту.

Визначити рівні сформованості мотивації учіння у старших дошкільників з аутизмом.

Проаналізувати чинники, що визначають своєрідність мотивації учіння у дітей дошкільного віку з розладами спектру аутизму. Згідно з визначеними завданнями, було використано комплекс діагностичних методик, які спрямованих на вивчення мотивації учіння, зокрема її структурних компонентів у дошкільнят з аутизмом та дітей такого ж віку з нейротиповим розвитком.

У ході констатувального експерименту було з'ясовано, що діти дошкільного віку з аутизмом мають різний рівень сформованості соціального інтелекту, складовою якого є мотивація учіння в переважній більшості - низький. Успішність входження дитини з аутизмом до нового освітнього середовища, яке характеризується певною специфікою взаємодії, обумовлена, насамперед, особливостями та рівнем розвитку мотивації учіння. Але рівень розвитку мотивації учіння дітей з аутизмом не здатен забезпечити дитині пристосування до наявних умов та допомогти у виконанні тих вимог, які ставить перед дитиною навчальне середовище, а це викликає потребу в пошуку шляхів покращення та приведення до відповідності до потреб дитини умов формування та розвитку мотивації учіння власне у дошкільному періоді.

Тому актуальним є напрацювання комплексної програми розвитку мотивації у дітей з аутизмом, спрямованої на розвиток когнітивного, емоційного та поведінкового, мотиваційного компонентів соціального інтелекту у дошкільнят з аутизмом.

Відповідно, за мету у формувальному етапі дослідження було поставлено розробку, запровадження у практичне використання та оцінка ефективності програми розвитку мотивації учіння у дітей з аутизмом. Для того, щоб цього досягнути, було розроблено такі завдання:

Напрацювати програму розвитку мотивації учіння у дошкільників із аутизмом.

Простежити динаміку розвитку мотивації учіння у дошкільників із аутизмом в умовах формувального експерименту.

Порівняти рівень сформованості мотивації учіння у дітей дошкільного віку із аутизмом до та після проходження навчання за розробленою програмою.

Дисертація завершується загальними висновками, зміст яких відповідає

попередньому матеріалу дослідження і має узагальнюючий характер.

Наукова новизна положень і висновків дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації Л.Р. Дробіт надає підстави для констатації, що вона є дійсно першим оригінальним і комплексним дослідженням актуальної теми. Наведені у рукописі дисертації сформульовані положення можна вважати новими і обґрунтовано структурованими за рівнями новизни, визначеними здобувачкою такими термінами як «уперше», «удосконалено», «набули подальшого розвитку» тощо.

Дискусійні питання та зауваження. У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю Л.Р. Дробіт, хотілося б висловити ряд зауважень і побажань до дисертації:

- у першому розділі дисертації (п. 1.2) авторка презентує структурну модель розвитку мотивації учіння дітей дошкільного віку з аутизмом (с. 43), яка узагальнює теоретичний огляд напрацювань в психологічних джерелах. Вважаємо, що було б доречним все ж таки конкретизувати зміст кожного із структурних компонентів у авторській інтерпретації.

- теоретико-методологічні засади дослідження в нашому розумінні слід було більше показати на прикладі обраної теми, дати короткий аналіз термінології, що має дискусійний характер. Зокрема, різницю між термінами «аутизм» та «розлади спектру аутизму».

- З огляду на практичну значущість дисертаційної роботи, необхідно висловити побажання щодо публікації її результатів та діагностичних матеріалів, у вигляді окремих навчально-методичних рекомендацій або навчально-методичного посібника для психологів, які працюють у системі практичної психологічної роботи із аутичними дітьми.

Слід зауважити, що висловлені критичні зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації як оригінального за задумом і виконанням і цілком завершеного самостійного наукового дослідження.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій відображені власні ідеї і напрацювання авторки, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить

теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використані з метою підкріплення ідей авторки.

Загальний висновок. Дисертація виконана на високому теоретичному і методологічному рівні, містить вирішення важливої для сучасної спеціальної психології проблеми. Дисертація Дробіт Лілії Ришардівни «Особливості мотивації учіння дітей з розладами аутистичного спектру» повністю відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р. (зі змінами і доповненнями, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 283 від 03 квітня 2019 р.), Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31 травня 2019 р.), а її авторка, Дробіт Лілія Ришардівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

професор кафедри
педагогічної та вікової психології
Волинського національного
університету імені Лесі Українки,
доктор психологічних наук, професор

Ж.П. Вірна

